DR. N. J. KROM

IN MEMORIAM Dr. N. J. KROM.
5 September 1883 — 8 Maart 1945.

DOOR

Dr. F. D. K. BOSCH.

In het begin van dit veelbewogen jaar hebben de door ons Instituut vertegenwoordigde wetenschappen een zeer gevoelig verlies geleden: door het overlijden van een harer voortreffelijkste beoefenaars: prof. dr. N. J. Krom, algemeen erkend voorman en leider van den aanvankelijk kleinen, mede door zijn toedoen gestadig zich uitbreidenden kring van degenen, die zich tot de studie van de oudheidkunde en oude geschiedenis van Ned.-Indië aangetrokken voelen. Tijdens zijn leven is Krom door vele hechte banden aan het Instituut en deszelfs arbeid verbonden geweest. Bijna veertig jaar lang behoorde hij tot zijn leden; vele malen maakte hij deel uit van het Bestuur en twee malen bekleedde hij het Voorzitterschap hiervan; bovendien zijn zijn voornaamste werken alle onder de auspiciën van het Instituut verschenen. Zoo ergens dan past het hier, in deze Bijdragen, Krom's verdiensten jegens de wetenschap te gedenken, dezelfde Bijdragen waarin zoovele gedegen studiën van zijn hand het licht hebben gezien ¹⁾).

Nicolaas Johannes Krom werd den 5en Sept. 1883 als eenig kind van Mr. C. C. N. Krom en J. M. U. Herderschee te 's-Hertogenbosch geboren, waar zijn vader het ambt van rijks-archivaris bekleedde. Toen hij twee jaar oud was overleed zijn vader en verhuisde zijn moeder met hem naar Nijmegen. Hier bezocht hij de lagere school en doorliep hij het gymnasium, waarna hij zich in 1901 aan de Leidsche Universiteit als student in de rechten liet inschrijven. Deze studie bevredigde hem echter niet — geen wonder, spotte later zijn promotieplaat, Krom in de rechten, dat moest mis loopen! — om welke reden hij tegen het eind van zijn eerste jaar naar de klassieke letteren

¹⁾ Voor een aantal bijzonderheden uit het hier volgende levensbericht betuig ik hier gaarne mijn oprechten dank aan Mevr. de Wed. E. Krom-Van der Plas en prof. dr. A. W. Bijvanck te Leiden.

overging. Ondanks dit oponthoud legde hij reeds in 1904 het candidaatsexamen af, in 1906 gevolgd door het doctoraal, dit maal cum laude — welk praedicaat toen uiterst zelden werd toegekend —, waarna hij zich onder leiding van prof. Holwerda in het bijzonder op de studie der archeologie toeleigde. Hij werd in 1907 onder dezen hoogleeraar als assistent verbonden aan het Museum van Oudheden, nam deel aan de opgravingen van Holwerda jr. en promoveerde in 1908 op een proefschrift getiteld „*De populi germanis patriam nostram incolentibus*”.

Het feit dat Krom de aandacht op zich had gevestigd door zijn scherp verstand en groote werkkraft, gevoegd bij zijn kundigheden als archeoloog, deed de keuze op hem vallen toen van de zijde der Indische Regeering de wensch kenbaar werd gemaakt, het sinds Brandes' dood vacceerende voorzitterschap der Oudheidkundige Commissie door een nieuwen functionaris te doen bezetten. De verrassende vooruitzichten die zich hier voor een jong en energiek archeoloog openden werden door Krom met beide handen aangegrepen en het was in de overtuiging van groot en goed werk te zullen kunnen verrichten dat hij zijn studie andermaal, thans in de richting van zijn toekomstigen werkkring, deed afbuigen. Het lot was hem hierbij uitermate gunstig door voor de studie van het Sanskrit en het Javaansch het tweetal voortreffelijke geleerden Kern en Jonker op zijn weg te plaatsen. Bovenal Kern's groote persoonlijkheid en ontzag afdwingende kennis hebben een machtigen invloed op Krom's geest uitgeoefend en er voor zijn geheele volgend leven hun onuitwischaar stempel op gedrukt.

Na in 1909 in het huwelijk te zijn getreden met Mej. E. van der Plas ging hij in 1910 met de „Rembrandt” scheep naar Indië en aanvaardde er in hetzelfde jaar de betrekking van Oudheidkundig Ambtenaar, Voorzitter der Commissie voor Oudheidkundig Onderzoek op Java en Madoera.

Een belangrijke gebeurtenis kort na zijn aankomst te Batavia was zijn benoeming tot lid in de Directie van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, van ouds het wetenschappelijk middelpunt voor de studie der oudheidkunde en geschiedenis van den Archipel. Hij trof hier onder zijn medebestuurdersleden een aantal mannen met veel Indische kennis en ervaring aan, o.a. F. A. Liefrinck, Dr. G. A. J. Hazeu, Dr. Ph. S. van Ronkel, C. M. Pleyte, J. P. Moquette en Dr. D. A. Rinkes, van wie hij ongetwijfeld veel omtrent de hem nog onbekende Indische zaken geleerd heeft en met enkelen

van wie hij op voet van vriendschap kwam te verkeerren — ik denk hier in de eerste plaats aan de nobele figuur van J. P. Moquette.

In 1911 volgde hij Pleyte op als conservator van 's Genootschaps-archeologische verzameling terwijl hij zich later nog met het Secretariaat der Directie belastte. Waren dus zijn connecties met het Genootschap van zeer intiemen aard, voor de uitvoering van zijn eigenlijke oudheidkundige taak was hij geheel op zich zelf, op eigen initiatief, eigen inzicht en werkkraft aangewezen. En hieraan werden vooral in den beginne waarlijk niet geringe eischen gesteld. Het is niet te veel gezegd, dat wat de organisatie van het oudheidkundig onderzoek betreft nog nagenoeg alles te doen was overgebleven. Weliswaar hadden Brandes' geniale verkenningstochten reeds de richting aangewezen waarin toekomstige nasporingen zich zouden moeten bewegen en ook was door denzelfden geleerde reeds veel en waardevol materiaal verzameld, maar de grondslag voor een organisatie was nauwelijks gelegd. De Oudheidkundige Commissie was Brandes geweest en met zijn voortijdig overlijden was het onderzoek weldra op dood spoor geraakt en verzand, zulks ongeacht het feit, dat door de overgebleven leden der Commissie, J. Knebel en H. L. Leydie Melville, incidenteel nog verdienstelijk werk was verricht. Gelukkig beschikte Krom over een aantal gaven die hem zoo nu als later tot sieraad strekten en die hem in staat zouden stellen tijdens zijn betrekkelijk korte verblijf op Java een respectabele hoeveelheid werk te verzetten. De eerste hiervan was zijn vermogen om snel en goed te kunnen werken, het gevolg van zijn helderheid van geest, zijn „esprit débrouilleur”, die hem in staat deed zijn duistere en ingewikkelde situaties onmiddellijk te doorzien en ze in klaarheid en eenvoud te doen verkeerren. Hierbij was hij uiterst practisch van aard en beschikte hij over een groote mate van zelfkennis. Wel verre van zich ooit in onbestemde verten te verliezen, te veel hooi op zijn vork te nemen of zich op gebieden te wagen die hij niet beheerschte — de niet denkbeeldige gevaren van een studieterrein als het archeologische! — deed hij en deed hij goèd wat in zijn onmiddellijke bereik lag, zonder zich ooit over gebrek aan personeel, gebrek aan voorstudies, gebrek aan tal van andere zaken die het onderzoek hadden kunnen vergemakkelijken en veraangenen, te beklagen.

Met deze kostelijke gaven toegerust toog hij aan het werk — werk dat vooreerst van practischen aard was, waar het aankwam op het scheppen van orde in den weinig overzichtelijken toestand van oudheidkundige foto's, bouwkundige teekeningen, afprenten van inscrip-

ties en het velerlei andere te Batavia aanwezige studiemateriaal. Maar daarnaast stelde de wetenschap haar eischen: allerlei oudheidkundige problemen dienden te worden onderzocht en de verkregen resultaten in 's Genootschaps Tijdschrift of in de Oudheidkundige Rapporten te worden gepubliceerd; de omvangrijke epigraphische nalatenschap van Brandes wachtte er op, voor den druk gereed gemaakt en in het licht gegeven te worden; bovendien bestond er behoefte aan een nieuwe bewerking van den zgn. „oude Verbeek”, den bestaanden Inventaris der Hindoe-oudheden op Java. Tusschen al dit werk door vielen de toen nog veel tijd roovende dienstreizen ter bestudeering en inspectie der monumenten en het treffen van de maatregelen ter voorkoming van hun verder verval. Hierbij voegde zich ten slotte nog de voorbereiding voor zijn groote studiereis door Voor- en Achter-Indië, hem van Regeeringswege opgedragen en te ondernemen met het tweeledige doel: „studie te maken van de Hindoe-monumenten aldaar, in het bijzonder van die waarvan de kennis voor de oudheden op Java van belang is, en voorts zich op de hoogte te stellen van de maatregelen welke daar te lande worden genomen met betrekking tot het onderhoud van meerbedoelde monumenten en in het algemeen van de inrichting van de oudheidkundige diensten in Britsch-Indië en Cambodja”.

Op de bedoelde reis door Voor-Indië die van Sept. 1910 tot Febr. 1911 duurde had hij het voorrecht te kunnen profiteeren van de groote kennis en ervaring van zijn landgenoot, Dr. J. Ph. Vogel, wnd. Director-General of Archaeology, die zijn reis had voorbereid en hem op een groot gedeelte ervan vergezelde, terwijl in Indochina de bekwame Chef du Service Archéologique H. Parmentier hem tot gids diende. Verrijkt met een macht van nieuwe indrukken kwam Krom te Batavia terug, waar hij, heet van de naald, een rapport indiende — niet voor publicatie bestemd — aangaande de organisatie en werking van de oudheidkundige diensten in Voor- en Achter-Indië, waaraan conclusies werden vastgeknoopt voor de beste organisatie van den toekomstigen Oudheidkundigen Dienst in Ned.-Indië. Ter afronding van de resultaten van zijn eerste studiereis ondernam hij in opdracht van de Regeering in hetzelfde jaar 1911 nog een tweede reis, thans naar de oudheden in Zuidelijk Voor-Indië.

De gouvernementeele molens malen langzaam. Eerst in Juni 1913, twee jaar na de indiening van Krom's voorstel, verscheen het G. B. tot instelling van den Oudheidkundigen Dienst in Ned.-Indië, aan welken dienst werden opgedragen „de inventarisatie van en het

toezicht op de oudheden in Ned.-Indië, zoowel die van Hindoeschen en Mohammedaanschen als die van Nederlandschen oorsprong, de beraming en uitvoering van maatregelen om die oudheden voor verder verval te behoeden, het doen van opnamen en opmetingen en verder in het algemeen het oudheidkundig onderzoek in den ruimsten zin, ook op epigrafisch gebied”.

Ziet men op deze schepping van Krom terug nadat haar bruikbaarheid meer dan een kwart eeuw lang aan de practijk is getoetst geworden, dan kan men niet anders dan bewondering koesteren voor de wijze waarop hij de deugden van de door hem bestudeerde organisaties in Voor- en Achter-Indië tot een harmonisch geheel heeft weten samen te smelten, onder vermijding zooveel mogelijk van de aan die organisaties inhaerente gebreken. Het duidelijkste bewijs voor de deugdelijkheid van zijn stichting is wel hierin gelegen, dat de organisatie van den Oudheidkundigen Dienst in de kwart eeuw van haar bestaan nagenoeg geen verandering heeft behoeven te ondergaan, berekend als zij was op de uitbreiding der functies die haar bij haar verdere ontwikkeling ten deel zouden vallen.

In 1912 ondernam Krom een dienstreis door de Padangsche Bovenlanden ter bestudeering van de daar aanwezige, nog weinig bekende oudheden en publiceerde de inventaris ervan in het inmiddels naast de bestaande Rapporten nieuw gecreëerde Oudheidkundig Verslag; verder stelde hij ten gebruike van de bezoekers van den Baraboejoer een Korte Gids voor dat bouwwerk samen — sindsdien een groot aantal malen herdrukt en in het Engelsch vertaald — en wijdde hij een interessante studie aan de Buddhistische bronzen in het museum te Batavia. In het volgend jaar verscheen van zijn pen „De bronsvondst van Ngandjoek” en zag het Rapport Hoepermans het licht.

Intusschen hadden zich in Nederland voor Krom familie-omstandigheden voorgedaan die op den duur een ernstig, ja onoverkomelijk beletsel voor zijn verder verblijf in Indië gingen vormen. Met het oog hierop werd hem in 1913 een kort verlof voor den tijd van drie maanden naar Europa toegekend, in 1915 gevolgd door een verlof van zes maanden. Het jaar 1914 zag hem echter nog in volle actie, o.a. met de gedeeltelijke ontgraving van de pas ontdekte tjan̄di Tikoes en de publicatie van den inventaris der oudheden in de buitenbezittingen. Maar nadat in het laatst van dat jaar de lang verbeide adjunct-oudheidkundige zijn functie aanvaard had en in de eerste maanden van 1915 was ingewerkt, achtte Krom het oogenblik gekomen om het hem toegekende verlof te doen ingaan en Indië te verlaten, niet ver-

moedend dat dit besluit een eind aan zijn Indische loopbaan zou maken.

Na aankomst in Nederland vestigde hij zich in Den Haag waar hij weldra volop werk vond. Behalve met de voortzetting van de uitgave van Kern's *Verspreide Geschriften* waaraan hij mede tijdens zijn verblijf in Indië een werkzaam aandeel had gehad, hield hij zich in de eerste plaats bezig met de voorbereiding van de door het Instituut uit te geven afzonderlijke editie van Kern's *Nāgarakrētāgama*. De bedoeling hiervan was Kern's magistralen arbeid in handen te brengen van een kring van lezers voor wie de serie der *Verspreide Geschriften* minder gemakkelijk bereikbaar was; voorts tegemoet te komen aan Kern's wensch, bij de heruitgave van zijn werk mede het door anderen over den *Nāgarakrētāgama* geschrevene tot zijn recht te laten komen. In dezen opzet is Krom uitnemend geslaagd. Als zijn uitgave van Prapañca's vermaarde lofdicht is geworden, gelijk in het Voorbericht wordt gezegd „een eerbiedige hulde aan de nagedachtenis van onzen grooten Meester”, dan is hieraan niet in de laatste plaats debet het apparaat van tekstcritische aantekeningen, verklarende opmerkingen, kaarten, tabellen en inhoudsopgave, hetwelk door Krom's goede zorgen aan Kern's vertaling werd toegevoegd en de bruikbaarheid ervan in niet geringe mate verhoogd heeft.

Inmiddels was Krom's verlof tot twee jaren verlengd en werd hem hierdoor de gelegenheid geboden ook werk van langeren adem te entameeren. Het Bestuur van het Instituut vond hierin gereede aanleiding om een tweetal regeeringsopdrachten aan hem uit te lokken, de eerste beoogende de samenstelling van den archeologischen tekst der *Baraboeḍoer-monografie*; de tweede de samenstelling van een samenvattend werk over de *Hindoe-Javaansche kunst*.

Aangaande de uitvoering van de eerste opdracht had eenig verschil van opvatting bestaan. In den boezem van het Instituutsbestuur was namelijk de zienswijze verdedigd, dat niet zou kunnen worden volstaan met een beschrijving van het heiligdom aan de hand van hetgeen op dat oogenblik wetenschappelijk vast stond, maar dat zou moeten worden nagegaan of door de bestudeering van de Indische, Tibetaansche en Chineesche bronnen de verklaring van de tot nog toe onverklaard gebleven reliefseries mogelijk kon worden gemaakt. Het pleit voor Krom's practischen geest, dat hij deze zienswijze niet tot de zijne gemaakt heeft en zodoende heeft weten te voorkomen dat le mieux l'ennemi du bien worden zou. Zich wijselijk tot het onmid-

dellijk bereikbare bepalend voltooide hij in ongelooflijk korten tijd — in Sept. 1916 werd de opdracht verstrekt en reeds in Juni 1918 dateerde hij het Voorbericht — de 791 bladzijden kwarto formaat van zijn tekst. Deze snelle afwerking heeft aan de degelijkheid van zijn werk niet den minsten afbreuk gedaan. Op iedere bladzijde getuigt het van diepgaande kennis van het Buddhisme in het algemeen en van de met Baraboeoer annexe problemen in het bijzonder; getuigt het ook van de oprechte bewondering van den auteur voor de meest verheven schepping der Hindoe-Javaansche kunst. Kortom in zijn Baraboeoer-monografie heeft Krom een standaardwerk nagelaten, dat — niet geringe hulde — het bouwwerk waaraan het was gewijd ten volle waardig is.

De andere opdracht waarvan boven sprake was werd eveneens met bekwaren spoed voltooid. Reeds in Maart 1919 werd de tekst afgesloten, waarna in Jan. 1921 een proefexemplaar van het werk dat tot titel had ontvangen „Inleiding tot de Hindoe-Javaansche kunst” in de bestuursvergadering van het Instituut ter tafel kon worden gebracht. De aan dit werk gestelde eischen hadden geluid, dat het niet een „populair” boek worden mocht; verlangd werd een wetenschappelijk werk, tevens leesbaar voor den beschaafden leek; daarbij zou het een samenvatting moeten zijn van de vele en belangrijke resultaten die het oudheidkundig onderzoek sinds Brandes’ optreden had opgeleverd. Aan deze ietwat tweeslachtige verlangens is Krom tegemoet gekomen door aan zijn werk het karakter van een „Inleiding” te geven. Het Voorbericht zegt hierover: „Vóór men met kans op bevredigend resultaat gaat trachten de Hindoe-Javaansche kunst in haar uitingen te verklaren, dient een overzicht te zijn verkregen, waarin die uitingen bestaan. Tot dezen nederigen vóór-arbeid hebben wij ons moeten bepalen. Mochten wij er in geslaagd zijn eenig inzicht te hebben verschaft in het aanwezige materiaal en in het algemeen beloop der Hindoe-Javaansche kunstgeschiedenis, dan zal daarmee tot een verder en dieper gaand onderzoek de weg zijn geopend”. Hiermede is duidelijk gezegd wat het werk wel en wat het niet bedoelde te wezen. Het wilde wel het hoe, niet het waarom der verschijnselen laten zien; wel den weg bereiden voor verder onderzoek, niet zelf dien weg opgaan. De verdiensten en de zwakke zijden van het boek zijn hiermede tevens geteekend. In zijn degelijkheid, overzichtelijkheid en betrekkelijke volledigheid is het een betrouwbare gids voor beginners geworden, doch waar het nergens naar de diepte afsteekt, noch zich ooit boven den beganen grond verheft, moet het den ietwat

hooger eischen stellenden lezer teleurstellen. Feitelijk werd dan ook de bestaande behoefte aan wat voedzamer kost minder door Krom's Inleiding bevredigd dan door zijn twee jaar later in de V.U.B. verschenen boekje „Het Oude Java en zijn Kunst”, hetwelk, in zeer onderhoudenden trant geschreven zijnde, niettemin op enkele interessante problemen iets dieper ingaande en hiermede de belangstelling prikkelende en deels bevredigende, als een model van een „populair” geschrift in den besten zin des woords gelden kan.

Nog vóór de verschijning van de Inleiding was aan de Leidsche Universiteit de nieuwe leerstoel in de Archeologie en Oude Geschiedenis van Ned.-Indië ingesteld en was Krom tot buitengewoon hoogleeraar in dit studievak benoemd. Hij aanvaardde zijn ambt met het uitspreken van een rede getiteld „De Sumatraansche periode der Javaansche Geschiedenis”. Gelijk door Dr. A. J. Luyt, Krom's oude studievriend uit Leiden, in een sympathiek gesteld artikel in „Ned.-Indië Oud en Nieuw” duidelijk naar voren werd gebracht, was het groote belang van de instelling van den nieuwen leerstoel vooral gelegen in het feit, dat aan de groeiende belangstelling in Nederlandsche en intellectueele inheemsche kringen werd tegemoet gekomen door het scheppen van een centrum van onpartijdig wetenschappelijk onderzoek welks resultaten onmiddellijk ten goede zouden komen aan de vele jonge krachten die te Leiden voor een Indischen werkkring zouden worden opgeleid. — Werden in deze woorden verwachtingen uitgesproken die nog in vervulling moesten gaan, thans, nu Krom's 22-jarige werkzaamheid als buitengewoon, sinds 1925 als gewoon hoogleeraar achter ons ligt, kan eerst met recht worden getuigd hoezeer zijn onderwijs niet alleen aan de verbreiding van kennis, maar ook aan de stimuleering van de belangstelling in Indonesië's oudste verleden ten goede is gekomen. Wanneer de studie van dit verleden tot een waarlijke wetenschap is uitgegroeid en wanneer er tal van beoefenaars van die wetenschap zijn gevormd, die het hunne tot haar verderen opbouw hebben bijgedragen, dan is dit voor een zeer groot deel aan Krom's degelijke onderricht te danken geweest.

Krom's arbeid als hoogleeraar werd in het jaar 1921 op aangename wijze onderbroken door een tweede verblijf op Java gedurende hetwelk hij schrijver dezes, zijn opvolger in het ambt van Chef van den Oudheidkundigen Dienst, tijdens diens verlof naar Europa verving. Het grootste deel van het halve jaar op Java doorgebracht besteedde

hij aan reizen voornamelijk met het doel materiaal te verzamelen voor de bewerking van den tweeden druk van zijn Inleiding die al spoedig na het verschijnen van de in een kleine oplaat gedrukte eerste editie noodzakelijk was gebleken. Ook bezocht hij Bali waar kort tevoren door Resident H. T. Damsté het even imposante als interessante rotsgravencomplex met bijbehorend klooster te Tampak Siring ontdekt was. In Augustus keerde Krom naar Nederland terug om er weer zijn ambt als hoogleeraar te aanvaarden.

Behalve met de hiearaan verbonden werkzaamheden hield hij zich in de nu volgende jaren voornamelijk bezig met het zich kwijten van een derde opdracht die hem van Regeeringswege verleend was en ook nu weer door het Instituut was uitgelokt, dit maal tot de samenstelling van een werk over de oude geschiedenis van Java tot omstreeks 1500 n. C., waarin zouden worden bijeengebracht alle gegevens welke op dat oogenblik bekend, maar over vele publicaties verspreid waren. Dat er aan zulk een werk groote behoefte bestond blijkt wel uit het feit, dat kort te voren de Commissie voor de Volkslectuur te Batavia het initiatief had genomen om een samenvatting van de Javaansche geschiedenis te doen bewerken en dit de verschijning van Mevr. Fruin-Mees' verdienstelijke Geschiedenis van Java ten gevolge had gehad (1919). Gold het hier echter een werk bestemd voor een grooten kring van belangstellenden, bij de door Krom te schrijven Geschiedenis zat de restrictie van populariteit niet voor. Een gelukkige omstandigheid voor den auteur, want anders dan bij zijn Inleiding kon hij zich nu veroorloven alle tweeslachtigheid te vermijden en aan de wetenschap de volle maat te geven. Men kan het aan alles bemerken: met de uitvoering van deze opdracht heeft Krom zich eerst recht in zijn element gevoeld. Hier toch kwam het juist op datgene aan waarvoor hij een bijzonder talent bezat: op het ordenen en schiften, toetsen en in onderling verband brengen van een groote hoeveelheid van gegevens en het daaruit opbouwen van een sluitend geheel. Zoo is Krom's werk veel meer geworden dan wat zijn opdracht behelsde: de bloote samenvatting van wat over vele publicaties verspreid aanwezig was. Uit de duizenden van alle zijden verzamelde feiten en feitjes heeft hij iets doen opgroeien wat tot dusver ontbroken had: de oudste geschiedenis van het Javaansche volk, een waarlijke geschiedenis, die in haar hoofdlijnen een zoo aaneengesloten, een zoo logisch en overtuigend beeld van het Javaansche verleden ontwerpt, dat het ons bijna de lacunes en duistere plekken doet vergeten waarvan het in dat verleden helaas nog steeds wemelt.

Omstreeks het jaar 1926, met het bereiken van de middaghoogte van zijn leven, toen zijn Hindoe-Javaansche Geschiedenis verscheen en ook zijn „Levensgeschiedenis van den Buddha op Barabudur” en „L’Art javanais dans les Musées de Hollande et de Java” (Ars Asiatica, Dl. VIII) het licht zagen, had Krom tevens het hoogtepunt van zijn wetenschappelijke productie bereikt. Na dat tijdstip verschenen er van zijn pen nog een aantal min of meer belangrijke geschriften — o.a. „Baraboeoer. Het heiligdom van het boeddhisme op Java”, een beknopte, populaire versie van zijn standaardwerk over het monument (1930); verder „De ondergang van Ćrīwijaya” (1926) en „Het Karmawibhangga op Barabudur” (1933) —, maar het voornaamste van wat hij had te geven, had hij toen toch reeds gegeven. Hierop echter maken twee van zijn schriften een uitzondering die een geheel afzonderlijke plaats in zijn oeuvre innemen.

Het eerste hiervan is zijn prachtige Herdenking van Dr. G. P. Rouffaer, verschenen in deze Bijdragen, Deel 84 (1928). Bij de lezing en herlezing van deze inhoudrijke, met groote warmte en diepe menschenkennis geschreven biografie zal menigeen zich verwonderd hebben afgevraagd hoe het mogelijk is dat twee zulke polair aan elkaar tegengestelde naturen als die van Rouffaer en Krom — immers, het karakter van den eerste: een en al spontaneïteit; zijn leven: één groot avontuur; zijn werk: één aaneenschakeling van impulsen; daartegenover Krom in al zijn doen en laten: de vleesch geworden degelijkheid, bedachtzaamheid en zelfbeheersching — dat deze beide mannen door een hechte vriendschapsband meer dan twintig jaar lang aan elkaar verbonden zijn geweest, en dit niet alleen, maar dat zij elkaar ook hebben aangevuld en elkaars werklust en energie tot steeds grootere krachtsontplooiing hebben geprikkeld. We moeten aannemen, dat hier een treffend geval zich voordoet van het bekende verschijnsel, dat juist uitersten in de natuur de grootste aantrekkingskracht op elkaar uitoefenen. Maar hoe dit zij, het is een feit, dat Krom in deze Herdenking niet alleen de nagedachtenis van zijn vriend op voorbeeldige wijze heeft geëerd, maar er ook — hetgeen elke biografie in laatsten aanleg doet — een deel van zijn eigen wezen in heeft onthuld, een deel, dat hij, gesloten van aard als hij was, angstvallig voor het oog van de buitenwereld verborgen placht te houden, maar dat nu het zich eenmaal openbaarde voor de warmste vriendschapsgevoelens bleek open te staan.

Het tweede van de boven bedoelde geschriften is met het eerste

verwant, doch beweegt zich niettemin in een geheel eigen sfeer. Het is de tijdens de bezetting in de Patria-serie verschenen biografie van Gouverneur-Generaal Gustaaf Willem van Imhoff (1941). Ook in dit werk komt een tot dusver niet in de openbaarheid getreden belangrijke factor in Krom's leven aan de oppervlakte: zijn warme belangstelling voor de koloniale geschiedenis en alles wat daarmee verband houdt. Deze belangstelling was reeds aanwezig in zijn Indischen tijd toen hij als eerste werkzaamheid aan den nieuw benoemden adjunct-bouwkundige de restauratie van het fort Speelwijk in Bantam opdroeg. Dezelfde belangstelling deed hem er tijdens zijn tweede Indische verblijf toe besluiten, aan V. I. van de Wall op te dragen, een voorloopig onderzoek in te stellen naar de aanwezigheid en den toestand van de oudheidkundige overblijfselen uit den Compagniestijd in de Molukken, welk onderzoek den stoot zou geven tot het geregeld onderhoud en toezicht op deze lang verwaarloosde groep van monumenten. Ook toen hij als hoogleeraar met het doceeren van de Compagniesgeschiedenis belast werd en hij hiermede zijn studenten had voor te gaan op een gebied dat wel zeer ver van de hem vertrouwde Hindoe-Javanica verwijderd lag, was het dezelfde belangstelling die hem er voor behoeftte dat hij deze leeropdracht als een lastpost opvatten zou; hem integendeel ertoe aanspoorde zich met opgewektheid van deze zijn taak te kwijten. En ten slotte de biografie van Van Imhoff, hem ingegeven ongetwijfeld door de sympathie die hij voor dezen Gouverneur-Generaal had opgevat. In het bijzonder het met veel overtuiging geschreven slotwoord waarin het beleid van den landvoogd in verdediging wordt genomen en de „mislukking” van diens levenswerk tot haar ware proporties wordt teruggebracht, laat duidelijk uitkomen dat de auteur Van Imhoff hartelijk genegen was. En hoe kon het anders? Er moest wel een zekere affiniteit bestaan tusschen een natuur als die van Krom, den bekwamen organisator, en den persoon van den landvoogd die in de geschiedenis bovenal bekend is geworden om zijn onmiskenbare kwaliteiten als reorganisator.

Behalve in zijn wetenschappelijken werkkring heeft Krom in verschillende functies van het universitaire en maatschappelijke leven een geweldige activiteit ontwikkeld en bewondering verdient de ernst en de toewijding welke hij in al deze, veel van zijn tijd en werkkraft eischende werkzaamheden aan den dag legde. Als hoogleeraar heeft hij voor den Senaat onvergetelijke diensten verricht als pro-secretaris. Als zoodanig is hij de voortreffelijke raadsman geweest van een reeks

van rectoren en van een ieder die met Senaatszaken te maken had. Hij overzag het geheel der Universiteit en was van alles op de hoogte; de Universiteit dreef, voorzooover het den Senaat aanging, geheel op hem. Daarbij moet met dankbaarheid worden vermeld dat hij na de sluiting van de Universiteit in November 1940 vele studenten die zich voor studievoorlichting tot hem wendden heeft voortgeholpen en hun met raad en daad terzijde heeft gestaan.

Buiten de Universiteit was Krom werkzaam als ouderling van de Waalsche Kerk en als regent zoowel van het Weeshuis als van het Oudeliedenhuis te Leiden. Bovendien had hij zitting in de besturen van verschillende onderwijsinstellingen, van de Linschoten-Vereeniging, de Maatschappij van Letterkunde, de Historische Commissie, het Oostersch Instituut en het Instituut Kern. Van het laatste bekleedde hij na het aftreden van prof. Vogel het voorzitterschap. Sinds 1924 was hij lid van de Kon. Akademie van Wetenschappen te Amsterdam, in wier Mededeelingen verscheidene belangrijke bijdragen van zijn hand zijn opgenomen. Buitendien was hij elk jaar gecommiteerde bij de eindexamina der gymnasia, een taak waaraan hij zich met geestdrift gaf en was hij Voorzitter der Commissie tot bodemonderzoek, een opdracht naar zijn hart.

Zoo stond Krom nog midden in het bezige leven toen den 26sten November 1941 de slag hem trof welke hem — die nooit ernstig ziek was geweest — plotseling ter neder velde. Een langdurig ziekbed volgde, des te droeviger voor hem zelf en voor de omstanders omdat de hoop op herstel die aanvankelijk gekoesterd mocht worden allengs moest worden opgegeven. Tot het laatst bleef hij volkomen helder van geest, ontving gaarne de bezoeken van zijn vrienden en leerlingen, en bleef groote belangstelling toonen zoowel voor de gebeurtenissen in zijn naaste omgeving als voor de ontwikkeling van den toestand in Europa en Oost-Azië. Zelfs bleef hij vol werkkraft voor zooveel zijn lichamelijke toestand het toeliet en nog op zijn ziekbed corrigeerde hij de proeven van den tweeden druk van het kleine boekje, dat hem, evenals zoovele anderen, wel bijzonder na aan het hart moet hebben gelegen: Het Oude Java en zijn Kunst. Zoo was het nog betrekkelijk onverwachts dat op 8 Maart 1945 de dood hem overviel en een eind aan dit nuttig bestede leven maakte.

Uit het boven gegeven levensoverzicht zijn de groote verdiensten van Krom jegens de wetenschap reeds te duidelijk aan het licht gekomen dan dat het nog noodig zou zijn daar veel aan toe te voegen.

Deze verdiensten zijn niet in de eerste plaats hierin te zoeken dat zijn onderzoekingen onverwachte vergezichten zouden geopend hebben, de wetenschap in geheel nieuwe banen zouden hebben gestuwd. Krom was vóór alles behoudend van aard. Of zijn klassieke vorming een der hoofdoorzaken hiervan is geweest of dat zijn karakter van oorsprong uit reeds tot het klassieke, tot het in bepaalde normen zich vastgezet hebbende, neigde en zijn klassieke vorming deze reeds bestaande neiging slechts heeft versterkt, moet in het midden worden gelaten. Waarschijnlijk is beide waar maar hoe dit moge zijn, het is zeker dat hij de jonge wetenschap waarmede hij zich bezig hield steeds heeft gezien met het oog van den classicus, dat, op de geschiedenis en kunst der oudheid ingesteld zijnde, gewoon is de hoofdtrekken van het door de wetenschap gefatsoeneerde historische beeld niet alleen als juist te erkennen, maar ook als iets onveranderlijks en onaantastbaars te eerbiedigen. Welnu, evenals Krom zich in het dagelijksch leven liefst aan het oude beproefde hield — van moderne vervoermiddelen als auto en fiets maakt hij slechts ongaarne gebruik; de oudheden bezocht hij bij voorkeur te voet; het gebruik van vulpen of schrijfmachine was hem onbekend en al zijn werken zijn uit een ouderwetsche kroontjespen op het papier gevloeid — zoo hield hij zich ook in het wetenschappelijke liefst aan het oude beproefde, aan de „klassieke” opvattingen van zijn groote voorgangers, van Kern vooral en in mindere mate van IJzerman en Brandes. Niet dat hij er critiekloos tegenover stond, maar zijn eerbied ging er niet naar uit, de door die voorgangers gelegde fundamenten te ondergraven; liever bouwde hij er op verder en vervolledigde en verfraaide de aldus ontstane bouwsels met de door hem zelf of door anderen aangedragen bouwstoffen.

Was hij dus allermint een homo rerum novarum, zoo verklaart dit ook zijn houding in zake de ten aanzien van de Indische monumentenzorg te volgen gedragslijn. Hij zag geen noodzaak iets anders te dien aanzien als juist te erkennen dan de stelregels welke in patria reeds lang en algemeen tot regeling van deze materie waren aanvaard en met volle overtuiging keerde hij aan al wat daar tegen in wilde gaan den rug toe.

Komt dus bij de waardeering van Krom's verdiensten niet de nadruk op het nieuwe te vallen door hem aan de wetenschap geschonken, des te meer reden is er nog eens het volle licht te laten vallen op de groote verplichtingen van de wetenschap jegens hem in zijn werkzaamheid van organisator. Om het even of het er op aan-

kwam de discussies op een bijeenkomst te leiden of dat een organisatie als die van den Oudheidkundigen Dienst tot stand moest worden gebracht dan wel dat de bouwstoffen voor een boekwerk op zoodanige wijze moesten worden gearrangeerd dat het er uit op te bouwen betoog helder en overtuigend tot een ieder spreken zou, altijd openbaarde zich Krom's benijdenswaardig talent tot organiseeren, tot het overzichtelijk en toegankelijk, tot het nuttig en bruikbaar maken van wat dat te voren niet was geweest. Aan dit talent is het te danken dat de oudheidkunde en oude geschiedenis van Indonesië eerst recht als studievakken in het aanzijn zijn geroepen en thans als zoodanig alom mogen gelden.

Deze herdenking kan niet worden besloten zonder op een der innemendste eigenschappen van Krom te hebben gewezen: zijn overgrootte bescheidenheid. Zonder zich zelf ooit op den voorgrond te plaatsen, ook zonder ooit rumoer rondom zijn eigen prestaties te verwekken of van anderen te dulden, ging hij in alle stilte zijn weg; deed wat zijn bezige hand te doen vond en zocht en vond bevrediging in de ten uitvoerbrenging van wat hij „hier en nu” zijn plicht achtte. Deze bescheidenheid wortelde diep in Krom's wezen omdat zij voortspoot uit zijn religieuze besef van de kleinheid, onvolmaaktheid en betrekkelijkheid van alle menschelijke kennis in vergelijking met de ondoorgrondelijke verborgenheden van het Absolute Weten.

Zoo heeft hij zijn leven en werken tot spiegel gemaakt van de waarheid die hij eens, ter vermaning, aan een zijner meest begaafde leerlingen voorhield, toen deze op het punt stond de doctorsbul uit zijne handen in ontvangst te nemen: dat de wetenschap in bescheidenheid gediend wil zijn.